

УДК: 341.217.02(4-672EU:497.11)

Biblid 1451-3188, 21 (2022)

Год XXI, бр. 77-78, стр. 32-41

Изворни научни рад

Рад примљен 20. 1. 2022. године

Рад одобрен 2. 2. 2022. године

DOI: https://doi.org/10.18485/iipe_ez.2022.21.77_78.2

СРБИЈА КАО ГЕОСТРАТЕШКИ ИЗАЗОВ ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ

Слободан ЗЕЧЕВИЋ¹

Анстракт: У предметном раду аутор долази до закључка да Србија за Европску унију представља један изузетан геостратешки изазов и политички „Гордијев чвор”. Поменута ситуација утврђена је разматрањем постојеће констелације међународних односа и институционалне структуре Европске уније. Према ауторовом мишљењу, основни проблем новог проширења Европске уније произилази из чињенице да у државама чланицама влада уверење да би такво проширење на Западни Балкан могло оптеретити постојећи институционални систем и европске фондове. Стога се сматра да је потребна хитна унутрашња реформа како би се остварили услови за проширење на Западни Балкан. Иако је Европска унија у ранијем периоду остварила извесну добит кроз примену Споразума о стабилизацији и придруживању, тај напредак није сасвим задовољавајући да би заједничко тржиште Европске уније било проширено на овај регион. Дефицит европских средстава за развој и проширење Србију је преусмерио ка тржишту капитала Кине, Русије и Турске. За Европску унију такво репозиционирање није прихватљиво, али није ни крајње алармантно будући да и сама прихвата трговинску и привредну сарадњу са овим земљама. Оно што Европској унији смета јесте да се упливом страних директних инвестиција из поменутих земаља угрожава њена интересна сфера и сфера утицаја на Западном Балкану. Ове противуречности аутор ближе разматра у раду, износећи одговарајућу аргументацију о тренутној позицији Србије и перспективама за њено приступање Европској унији.

Кључне речи: Европска унија, Србија, претреступни преговори, геостратешки изазови.

¹ Институт за европске студије, Београд. Е-mail: szecevic5@gmail.com

1) УВОД

Званични преговори Србије о приступању Европској унији започети су званично у јануару 2014. године.² Међутим, њени покушаји да постане део ове сложене заједнице трају много дуже, практично од 2000. године и демократске промене власти у Београду. Треба имати у виду да је Република Хрватска отворила и затворила сва преговарачка поглавља у року од шест година. Дакле, придруживање Србије Европској унији је мукотрпни процес, са неизвесним исходом. Однос водећих држава чланица Европске уније према српским националним интересима је упитан. Срби су незадовољни пасивним ставом према поштовању људских права српске мањине у Хрватској, према проблему очувања надлежности Републике Српске унутар Босне и Херцеговине, као и спорним проглашењем независности Црне Горе 2006. године и Косова 2008. године. Политика распарчавања или „балканизације” српског националног простора допринела је нестабилности и економском заостајању новостворених држава на Западном Балкану. Примера ради, одвајање Србије и данашње Северне Македоније довело је до поништавања резултата Балканских ратова с почетка 20. века, чиме су оживеле готово заборављене тензије у односима са Бугарском и Грчком. Као компензацију за угрожавање националних интереса, још од солунског самита Европска унија–Западни Балкан из 2003. године, Унија је понудила Србији „перспективу чланства”, што је била обична флоскула.³ У питању је магловити појам без одређене датумске и крајњег рока, те је јасно зашто се европска идеја суочава са све већим скептицизмом унутар српске јавности. Чини се да то за Унију и не би био проблем да се последњих година у стратешки и економски празан балкански простор све више не укључују Кина, Русија а и Турска. Управо ова чињеница уноси нервозу у Бриселу и Вашингтону и намеће потребу да се разјасни европски пут балканских држава. С тим у вези, крајем 2019. године била је промовисана и „нова методологија приступних преговора”, која је требало да омогући бржи пут ка чланству у Европску унију. Постигнути резултати данас не делују превише убедљиво, будући да је до истека 2021. године Србија отворила само један нови кластер са четири преговарачка поглавља. Отуд је јасно зашто треба анализирати разлоге овог застоја који директно погађају Србију. Као прво, из Брисела је стигла теза да је проширење заправо хендикеп за Унију. Поред тога, распрострањено је

² Хронологија односа Републике Србије са Европском унијом, Београдска отворена школа, Интернет: <https://eupregovori.bos.rs>, 12. 1. 2022.

³ Сена Марић, *Десет година након самита у Солуну – осврт на односе између Европске уније и земаља Западног Балкана*, Центар за европске политике, Београд. Интернет: <https://cep.org.rs>, 19. 6. 2013.

мишљење да садашњи уставни, тј. институционални поредак Европске уније не дозвољава пријем нових чланица. Као треће, сматра се да државе кандидати не раде довољно на испуњавању претприступних услова.

2) ПРИЈЕМ НОВИХ ДРЖАВА У ЕУ - ДОБИТАК ИЛИ ХЕНДИКЕП ЗА СТАРЕ ДРЖАВЕ ЧЛАНИЦЕ?

У европској јавности присутна је теза о „замору од проширења“, која мање-више подразумева да је пријем нових чланица последњих година донео Унији више штете него користи. Ово се посебно односи на „идентитетски“ обојене Мађарску и Пољску, делимично и на остале чланице Вишеградске групе, као и на Румунију и Бугарску. Кад је реч о овим првима, сматра се да су се својом политиком удаљиле од начела на којима почива Европска унија. Замера им се угрожавање независности судства, недовољне медијске слободе, нетолерантан однос према LGBT популацији (*Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender* – LGBT), али и њихово одбијање да приме избеглице из муслиманских земаља. Интересантно је пак да по свим овим питањима постоје недоумице и у западној Европи. Наиме, за значајан део бирачког тела у западним државама чланицама независност судства претворила се у „владавину судија“. Поред тога, многи мисле да треба ограничити LGBT пропаганду у основним и средњим школама и да је хришћански идентитет Европе угрожен масовним досељавањем муслиманских избеглица. У суштини, између европских народа на западу и истоку континента готово да нема непремостивих идеолошких разлика, што се не би могло рећи за владајуће елите. У овом тренутку, у функционалном смислу, највећи изазов за Европску унију представља околност да Пољска и Мађарска, у име заштите државног суверенитета, оспоравају првенство европског над националним правом. Ако би се тај приступ уважио, онда би се укинуло федерално начело првенства комунитарног права, довела би се у питање јединствена и једнообразна примена његових одредби у свим чланицама Европске уније, па самим тим би се угрозило и функционисање јединственог европског тржишта. Кад је реч о Румунији и Бугарској, критике иду у правцу њихове економске заосталости и неспремности да се укључе у „унутрашње тржиште“, што је изазвало масовно пресељење радника из ових земаља на Запад. Отуда нелојална конкуренција на тржишту радне снаге и сиромашење радничке класе у старим чланицама Европске уније. Ова теза је спорна јер је јасно да радници из источне Европе углавном обављају тешке и физички захтевне послове у сектору пољопривреде, бродоградње, грађевинарства или хотелијерства, које избегава домицилна радна снага. Због историјског наслеђа њених народа, Европска унија не може бити елитни клуб високо развијених и добро уређених држава. Европска интеграција представља интересно повезивање држава и нација различитих култура и нивоа привредног развоја око заједничких вредности. Приступање Унији право је и

национални интерес сваке европске државе. Оно одражава сусрет суштинских потреба једне и друге стране. Ширење Европске уније није добитак само за оне које желе да јој приступе, већ и за старе чланице и за Унију у целини. Реч је о промовисању мира и политичке стабилности широм континента, кроз афирмацију западних вредности демократије, поштовања људских права и тржишне привреде, што опет доприноси превенцији ратних сукоба на националној основи.⁴ У економском смислу – улазак нових чланица у Унију поспешује трговински раст и развој јер повећава број потрошача на европском тржишту. На крају, у контексту глобализације, увећање становништва и територије Европске уније доприноси њеној геостратешкој тежини у међународним односима. У овом контексту треба имати у виду да је са приступањем Хрватске број становника Европске уније достигао 508 милиона.

3) УСЛОВ ЗА ПРИЈЕМ НОВИХ ЧЛАНИЦА У ЕУ – ИНСТИТУЦИОНАЛНА РЕФОРМА

Изнета стратегија намеће претходно питање: Да ли проширење кочи или подстиче унутрашње реформе у Европској унији? С тим узети, требало би узети у обзир да је 2018. године француски председник Макрон блокирао одређивање датума за пријем Србије у Европску унију, јер је сматрао да ова последња мора да изврши унутрашњи институционални преображај.⁵ Искуство са пријемом држава централне и источне Европе говори да је процес проширења послужио као подстицај јачању европске интеграције. Наиме, управо је временски јасно дефинисана сатница пријема диктирала институционалне промене. Европске заједнице, које су располагале уским овлашћењима у економској сфери, сукцесивним реформама извршеним уговорима из Мастрихта 1993, Амстердама 1999, Нице 2003, и Лисабона 2009. године, прерасле су у Европску унију која је добила шире надлежности. Реч је о монетарним ингеренцијама (увођењу јединствене валуте, оснивању Европске централне банке), као и о надлежностима у области спољних послова и безбедносне политике. У Бриселу се често може чути да приступање држава са Западног Балкана омета недовршена реформа европског институционалног система. На овај систем се гледа као на гломазан и недовољно ефикасан механизам који би, наводно, постао још гломазнији и неефикаснији са пријемом нових чланица. У том контексту имамо у виду да редовни законодавни поступак у Унији почива на деловању

⁴ Bruno Alomar, Sebastien Daziano, Thomas Lambert, Julien Sorin, *Grandes questions européennes*, Sedes, Paris, 2013, p. 468.

⁵ Слободан Зечевић, „Макронов модел приступних преговора о уласку у Европску унију”, *Култура полиса*, бр. 42, 2020, стр. 351–359.

Комисије као једне врсте европске владе, која израђује предлоге законодавних аката који се даље прослеђују Европском парламенту и Савету ЕУ на одлучивање. С тим у вези, годинама уназад говори се о томе да би број чланова Комисије са садашњих 27 требало спустити на 15.⁶ Европска комисија би тиме добила разуман број ресора, што би јој био омогућило складан и ефикасан рад. Број посланика у Европском парламенту, који износи 705, такође није занемарљив. Најспорнији је пак начин одлучивања Савета Европске уније као друге гране законодавне власти. У њему заседа по један министар из сваке од држава чланица, чиме укупан број чланова овог органа достиже 27.⁷ На седници Савета довољно је да сваки од министара изговора „добар дан” и још пар пропратних реченица, па да се изгуби сат времена у расправи. Још већи проблем је што Савет и данас о многим значајним питањима одлучује једногласно. Консензус је присутан код усаглашавања пореских законодавстава држава чланица, код доношење одлука у области спољне и безбедносне политике али и у вези са проширењем. С обзиром на разноликост националних и државних интереса, постићи сагласност свих министара држава чланица каткад је „немогућа мисија”. Пријем Србије могао би, наводно, још више закомпликовати ствари.

Претходно изнети аргументи имају релативну снагу. Одлуке у области економије усвајају се у Савету квалификованом већином, која подразумева да је било 55% изражених гласова министара за примљени предлог, уз додатни услов да ови представљају државе чланице које чине 65% од укупног становништва Европске уније. Поред тога, у пракси мале и средње државе чланице приликом одлучивања трпе притиске оних великих, или се пак придружују њиховим ставовима у намери да остваре одређени национални интерес.

4) СРБИЈА У ПРОЦЕСУ ПРИСТУПАЊА – ГЕОСТРАТЕШКИ ИЗАЗОВ ЗА ЕУ

Процес приступања Европској унији постао је технички изузетно сложен. Кандидат мора да испуни строге критеријуме разврстане по областима у шест „кластера”, који опет садрже 35 поглавља. У случају Србије, поглавље 35 посвећено је нормализацији односа са албанским институцијама на Косову. Овде се ради о недовољно одређеном захтеву, с обзиром на то да за поједине државе чланице, „нормализација” значи признање косовске независности. С тим у вези, требало би имати у виду да ниједна одредба права Европске уније не тражи од државе кандидата да зарад приступања, призна отцепљење дела

⁶ Philippe Manin, *L'Union européenne*, Pedone, Paris, 2005, p. 238.

⁷ Упоредити члан 16 став 2 Уговора о Европској унији.

своје државне територије. Објављивање годишњег извештаја Европске комисије о напретку Србије у процесу приступања Европској унији постао је један од кључних унутрашњих политичких догађаја.⁸ Извештај текстуално анализирају представници невладиног сектора као калуђери „Јеванђеље“, бројећи речи, тумачећи употребљене термине и упоређујући њихово присуство у извештају од претходне године. Да ли је извештај Комисије потпуно објективна слика, односно нека врста огледала српског друштва? У великој мери заиста је тако, али треба имати у виду да се стање у Србији оцењује из аспекта достизања изузетно високих критеријума. Примера ради, питање је да ли би тражени степен независности правосуђа у овом тренутку задовољила држава чланица попут Француске? Сигурно је да критеријуме о правима националних мањина не би испунила Хрватска, која је применом различитих облика притисака етнички готово очистила српску мањину са своје територије. У последње две године Комисија налази позитивним економски развој Србије. Ради се о јачању способности њене привреде да издржи конкурентски притисак на европском тржишту, у које је добрим делом и интегрисана. На похвале је наилазило и повећање БДП-а, ниска инфлација и високе стране инвестиције. Највеће критике Србија је трпела (и још увек трпи), због одсуства реформе правосуђа, које је оцењено исувише зависним од законодавне и извршне власти. Ова примедба требало би да буде отклоњена уставном реформом извршеном на референдуму одржаном 16. јануара 2022. године. Од настанка процеса европских интеграција, демократски политички систем је један од кључних услова за улазак у Европску унију.⁹ Грчка није могла да приступи Европској економској заједници крајем 60-их и почетком 70-их година док је на власти у овој земљи била војна хунта, а исти проблем имале су Шпанија и Португалија. Једна од препрека у турским приступним преговорима био је недостатак владавине демократских начела у овој земљи. Нефункционисање демократских институција, угрожавање слободе изражавања, доминација Владе над медијима, представљају разлоге који изазивају отпор и отклон према једној земљи у европској јавности и који могу да буду кључни фактор у одлагању њеног приступања Унији. У извештајима Комисије о Србији управо се у овој сфери изражава највећа забринутост. Политичка поларизација у српском друштву је била толика да главне опозиционе странке нису хтеле да изађу на парламентарне изборе одржане 21. јуна 2020. године. Према мишљењу Комисије, главни медији у Србији били су до те мере под доминацијом

⁸ *Годишњи извештај о Србији 2021*, Комисија ЕУ. Интернет: <https://europa.rs>; *Годишњи извештај о Србији 2020*, Комисија ЕУ. Интернет: www.mei.gov.rs, 8. 1. 2022.

⁹ Philippe Manin, op. cit., p. 105; Слободан Зечевић, *Институционални систем и право Европске уније*, Институт за европске студије, Београд, 2015, стр. 119.

владајуће структуре да се нису ни трудили да прикрију да искључиво подржавају политику владајуће странке. У данашњем сазиву српског Парламента нема стварне опозиције. И рад претходног сазива Скупштине био је обележен спречавањем опозиционих посланика да критикују власт. Намеће се питање – где би опозиција могла слободно да критикује власт, ако јој се то право ускраћује чак и у Народној Скупштини? Промене у правилнику рада овог органа и одржавање вишестраначких избора, заказаних за 3. април 2022. године, у извесној мери би да отклоне поменути проблем. На критике Европске комисије редовно наилази степен усклађености српске спољне политике са Заједничком спољном и безбедносном политиком Европске уније. У 2021. години, ова примедба је износила око 63 одсто.¹⁰ Србија не жели да се прикључи спољнополитичким декларацијама Уније којим се осуђују руска или кинеска политика. Србија је тако остала једна од ретких европских држава која није увела економске санкције Руској Федерацији. Одговор српских власти на ове примедбе јесте, да ће усагласити своју спољну политику са европском, у тренутку пријема у Унију. С друге стране, Комисија у својим извештајима запажа посвећеност владе Србије регионалној сарадњи и хвали њено учешће на регионалним самитима. Покретање иницијативе „Отворени Балкан” одражава настојања да се побољшају односи са суседима. Према оцени Комисије, Србија наставља да на видљив начин доприноси управљању мигрантским токовима и да на кооперативан и конструктиван начин сарађује са Европском унијом и суседима. Међутим, тај учињени напредак није сам по себи довољан, јер се Србија у међувремену окренула сарадњи са Русијом и Кином (укључујући и Турску), што за интересе Европске уније представља озбиљан геостратешки изазов. У том погледу, ЕУ политичким мерама и одлукама настоји да сачува своју сферу интереса и утицаја не само у Србији, већ и у читавом региону, а Србију као „мост између истока и запада” доживљава као свој геостратешки изазов или политички „Гордијев чвор”.

5) ИЗВОРИ

- Berramdane, Abdelkhaleq, Rosseto, Jean, *Droit de L' Union europeenne*, Montchrestien, Paris, 2010.
- Berthu, Georges, Souchet, Dominique, *Le traite d' Amsterdam, contre la democratie*, O.E.I.L., Francois-Xavier de Guibert, Paris, 1998.
- Boulouis, Jean, *Droit institutionnel de L' Union europeenne*, Montchrestien, 5 edition, Paris, 1995.

¹⁰ „Зашто Србија мора да усклади спољну политику са Бриселом”, *Политика*, Интернет: www.politika.rs, 26. 4. 2021.

- Cartou, Louis, Clergerie, Jean-Louis, Gruber, Annie, Rambaud, Patrick, *L' Union europeenne*, Dalloz, 6 edition, Paris, 2006.
- Clapie, Michel, *Manuel des institutions europeennes*, Flammarion, 3 edition, Paris, 2010.
- Giscard d' Estaing, Valery, *La constitution pour l' Europe*, Albin Michel, Paris, 2003.
- Хикс, Сајмон, *Политички систем Европске уније*, Службени гласник, Београд, 2007.
- Isaac, Guy, Blanquet, Marc, *Droit general de L'Union europeenne*, Sirey, 10 edition, Paris, 2012.
- Jacque, Jean Paul, *Droit institutionnel de L' Union europeenne*, Dalloz, 5 edition, Paris, 2009.
- Manin, Philippe, *L' Union europeenne*, Pedone, N 6, Paris, 2005.
- Moreau Defarges, Philippe, *Les institutions europeennes*, Armand Colin, 3 edition, Paris, 1998.
- Pecheul, Armel, *Le traite de Lisbonne, La constitution malgres nous?*, Editions Cujas, Paris, 2008.
- Rideau, Joel, *Droit institutionnel de L' Union et des communautes europeennes*, L.G.D.J., 4 edition, Paris, 2002.
- Sauron, Jean-Luc, *Comprendre le traite de Lisbonne*, Gualino editeur, Paris, 2008.
- Самарџић, Слободан, *Европска унија*, Институт за европске студије, Едиција –Анализе, Београд, 1998.
- Simon, Denys, *Le systeme juridique communautaire*, PUF, 3 edition, Paris, 2001.
- Сиђански, Душан, *Федералистичка будућност Европе*, Просвета, Београд, 1996.
- Зечевић, Слободан, *Институционални систем и право Европске уније*, Институт за европске студије, Београд, 2015.
- Зечевић, Слободан, *Испричај ми причу о Србији и Европској унији*, Академска књига, Нови Сад, Институт за европске студије, Београд, 2018.

6) ЗНАЧАЈ ЗА РЕПУБЛИКУ СРБИЈУ

Европска интеграција настала је као плод развоја политичке свести људи на европском континенту.¹¹ Процес интеграције се све више ширио, те је од почетних шест, у чланство Европских заједница, а затим Европске уније, укључено 27 држава чланица. Имајући у виду да су поједини суседи Србије већ у Европској унији, поставља се питање како је могуће да им се ова још није придружила? Делимичан одговор на ово питање лежи у неспремности

¹¹ Louis Cartou, Jean-Louis Clergerie, Annie Gruber, Patrick Rambaud, *L'Union européenne*, Dalloz, Paris, 2006, p. 1.

српске интелектуалне и политичке елите да припреми свој народ и државу за савремене интеграционе процесе.¹² И данас је у Србији присутно неразумевање суштинских разлога и потребе за уласком у Европску унију. С друге стране, објективно гледано, дошло је до судара српских националних и геостратешких интереса Западног савеза. Код грађана расте уверење да Европска унија условљава Србију нечим што је неприхватљиво и дубоко понижавајуће са становишта српске историје, културе и цивилизације. Укрштање два претходно поменута феномена, допринело је вишедеценијском *statusu quo*, који заправо не одговора ни једној а ни другој страни. Србија је европска држава и саставни део европске цивилизације, штавише, њена економска и политичка улога кључна је за стабилност Балканског полуострва. Политика Европске уније према Србији последњих година свела се на примену Споразума о стабилизацији и придруживању, који је довео до освајања српског тржишта уз минималне трошкове. Укидањем царина и мера истог дејства и усклађивање домаћег привредног законодавства са европским, Србија је у потпуности отворила национално тржиште за производе и предузећа из Уније. Заузврат, као компензацију, добила је скромна средства за развој, свега 200 милиона евра годишње кроз „претприступне фондове”. Ради се о готово 11 пута мањем износу од суседних држава чланица Европске уније, иако је Србија фактички у готово истоветном економском положају као и оне.¹³ Поред тога, због релативно ниског стандарда српско становништво иселјава се у развијене државе чланице Уније. Сматра се да око 50.000 људи годишње напусти Србију, од којих већина проналази посао у Немачкој, али и другим државама северним чланицама Европске уније које пате од мањка радне снаге. Изнети подаци наводе на закључак да државе чланице последњих година нису имале интерес за српским чланством у Европску унију. Пријем нове државе по њима, закомпликовао би функционисање институционалног система и оптеретио би европске фондове, а економски бенефити били су остварени и без тога. Оваква краткорочна европска политичка стратегија све више „губи дах”. Да би развила путну и железничку инфраструктуру и решила проблем предузећа губиташа, као и да би остварила увећање БДП-а, Србија је морала да пронађе нове партнере. Управо је то био разлог за прилив инвестиција из Кине и Русије, што је опет отварило врата политичком утицају ових држава у Србији. За Европску унију Србија у овом тренутку представља геостратешки изазов и политички „Гордијев чвор”. Неприхватљив јој је страни утицај на европском тлу, те са подозрењем гледа на све веће економско присуство Кине,

¹² Слободан Зечевић, *Испричај ми причу о Србији и Европској унији*, Академска књига, Нови Сад, ИЕС – Београд, 2018, стр. 34.

¹³ Душан Рељић, *Потребан адекватно финансиран програм ЕУ за Западни Балкан*, Еуроактив. Интернет: <https://euractiv.rs/> <https://euractiv.rs/>, 23. 9. 2021.

Русије, али и Турске у Србији. Европска унија тежи политичком складу и стабилности на Балканском полуострву, као предуслову за економску сарадњу и развој. Истовремено у Бриселу влада уверење да Унија није спремна за пријем нових чланица. У суштини, приступање нових држава за Европску унију превасходно је било политичко и геостратешко, а мање техничко питање. Примера ради, решавање статуса Косова као сложеног изазова за Србе и Албанце могуће је одвојити од пријема Србије у Европску унију. Тако би, попут Кипра, и Србија могла постати члан Европске уније. То наравно претпоставља и проналажење оптималних решења која би регулисала коначан статус јужне српске покрајине.

SERBIA AS A GEOSTRATEGIC CHALLENGE TO THE EUROPEAN UNION

Summary: In this paper, the author concludes that Serbia represents an exceptional geostrategic challenge and the political Gordian knot for the European Union. The mentioned situation was determined by considering the existing constellation of international relations and the institutional structure of the European Union. According to the author, the basic problem with the new enlargement of the European Union stems from the fact that in the member states there is a belief that such enlargement to the Western Balkans could burden the existing institutional system and European funds. Therefore, it is considered that urgent internal reform is needed in order to achieve the conditions for the Western Balkans enlargement. Although the European Union has had some gains in the past through the implementation of the Stabilization and Association Agreement, this progress is not entirely satisfactory for the European Union's common market to be extended to the region. The deficit of European funds for development and expansion has redirected Serbia to the capital markets of China, Russia, and Turkey. For the European Union, such repositioning is unacceptable, but still not very alarming since it accepts the trade and economic cooperation with these countries. What bothers the European Union is that the influence of foreign direct investments from the mentioned countries endangers its sphere of interest and the sphere of influence in the Western Balkans. The author discusses these contradictions more closely, presenting appropriate arguments about the current position of Serbia and the prospects for its accession to the European Union.

Keywords: European Union, Serbia, pre-accession negotiations, geostrategic challenges.